

თამარ გელიტაშვილი

Tamar Gelitashvili

საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის ქართული
უნივერსიტეტი

Saint Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

Faculty of Humanities

„ლურჯა ცხენების“ კონცეპტი გალაკტიონის შემოქმედებაში

The Concept of „Blue Horses“ in Galaktioni’s Poetry

Along with the extreme expressiveness and artistic diversity of Galaktion Tabidze’s creative work, the surplus use of the syntactic entry – blue horses – is clearly visible, although the attention of most researchers of Georgian literature was directed only to the interpretation of the poem “Blue Horses”. This continues even today.

The abstract way of depicting and thinking is not unfamiliar for Galaktioni, as a symbolist poet. The author’s goal in this particular case is to shed light on the content of this abstraction, on the example of the artistic image – “Blue Horses” and of the poem under the same name.

The observant reader will easily notice that poet’s insatiable striving beyond microcosmic boundaries is often carried out by blue horses. It is this fact that makes the author think that in Galaktioni’s work, the artistic image – blue horses – for the poet is the poet’s own poetry blessed with divine talent, poetic inspiration, manifestation of poetic ascension.

Galaktioni’s poetry and inspiration are also hinted at by the blue horses in the poems: “**Consolation**”, in which the poet says: “*Let me enter the foreign lightness, /Let the dust of the blue horses follow me*”; in “**Who is this woman?**” – “*A blue horse was flying me off on the banks*”; in “**Marie Antoinette**” – “*The thoroughbred blue horse/Dangerous-fast is rushing/And in the blue-sand of the paths/It is taking the strong wind away!/ It is rushing with thrown-back plaits/Dovin-doven-dovli:/Snow, snowflake and April,/Pink snow*”; “*How*

the bells fought the bells” – “Death is coming... Hey, blue thoroughbred blue horse,/Let rush over the forest strongly, with shriek.../May your fate be wrong!/For you the harmless night, without dawn/ will turn into a paradise,/ It’s me, it’s me , it’s me the wind...”

Artistic image *blue horses* – characteristic of Galaktioni’s poetry full of occasionalisms and word-creation – is that syntactic pair that turned into a poetic licence and is distinguished by the colorfulness of speech, is specific not only for its capacious content, but also for its amazing musical sounding and rhythmical intonation.

One thing is clearly visible in Galaktioni’s work: as it was mentioned earlier, the creating process of a poem is a divine mystery for him, and this depends on the mood of the poet – the more the faith, the more the desire for the striving towards divine in order to form a perfect mystical ecstasy (“*the soul longs for a limit like limitless*”), but as soon as a crack appears in the poet’s faith, instead of exalted pathos, a skeptical worry settles in his soul. At this time, it is clearly seen hopelessness Galaktioni whose demonic impulses were hindered by religious skepticism, and the roadway of his mysterious path leading to the divine abode became curved, which hindered the dynamics of the poet’s thinking and depiction and slowed down the creative pulse.

Thus, the poetic image – blue horses – simultaneously denotes both Galaktioni’s poetry itself and the expression of inspiration, as the chaos of the poetic ascension is finally has the finished poem form.

საკვანძო სიტყვები: ლურჯა ცხენები, ტრანსცენდირება, ზემოთაგონება, ექსპრესია, ქაოსი.

Key words: blue horses, transcendentalize, inspiration, expression, chaos.

„მე არაერთხელ მქონია ფრთები
თავბრუდამხვევი სიმღერით მქროლი“.
(გ. ტაბიძე)

გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედების უკიდურესი ექსპრესიულობისა და მხატვრული მრავალფეროვნების კვალდაკვალ მკაფიოდ საცნაურდება სინტაქსური ერთეულის – ლურჯა ცხენების – ჭარბი გამოყენება, თუმცა ქართული ლიტერატურის მკვლევართა უმეტესობის ყურადღება მხოლოდ ლექს „ლურჯა ცხენების“ ინტერპრეტაციისკენ იყო მიმართული. ასე გრძელდება დღესაც.

ლექსში „ლურჯა ცხენები“ ზოგი ლიტერატურათმცოდნე „ბედისწერით დადგენილი საზღვრების გარღვევასა“ და „ადამიანური შეზღუდულობის დამღევის პათოსს“ ხედავდა, (კვესელავა, 1977, გვ.77); ზოგი – „სულის უკვდავებას, სულის მარადიულ ქროლვას“ (კენჭოშვილი, 1999, გვ.205); ზოგი – რუსი მხატვრის, ვასილი კანდინსკის ნახატის, „ლურჯი მხედრების“ გავლენას (სირაძე, 2008, გვ. 98), ზოგი კი – „მისტიკურ ქარიშხალს“ (სიგუა, 2014, გვ. 309).

გალაკტიონისთვის, როგორც სიმბოლისტი პოეტისთვის, უცხო არ არის გამოსახვისა და აზროვნების აბსტრაქტული მანერა. ჩემს მიზანს ამ კონკრეტულ შემთხვევაში სწორედ ამ აბსტრაქციის შინაარსის ამოხსნა წარმოადგენს მხატვრული სახის, „ლურჯა ცხენებისა“ და ამავე სახელწოდების ლექსის მაგალითზე.

სინტაგმა – ლურჯა ცხენები – გალაკტიონმა პირველად ზემოთ დასახელებულ ლექსში გამოიყენა, 1915 წელს (ლექსი ამ წლით თარიღდება, პირველი პუბლიკაცია კი – 1916 წლით. [ქურნალი „ცისფერი ყანწები“, №1]) და მას შემდეგ აღნიშნულ ლექსიკურ ერთეულს არცთუ იშვიათად მიმართავს მგოსანი, ანუ, უკეთ რომ ვთქვათ, ეს მისი პოეზიის ერთ-ერთი თვალსაჩინო და გამორჩეული პოეტური სახეა, რაც იმის საფუძველს იძლევა, რომ მისი სახისმეტყველებითი შინაარსი მხოლოდ ერთი ლექსის განხილვა-გაანალიზებასა და კონცეფციურ მსჯელობაზე არ დავიყვანოთ.

გალაკტიონი რომ არ იყო შექმნილი მიწიერი, რაციონალური ყოფისთვის („ო, უბრალო ხმებისთვის არასდროს არ მეცალა“ – „ეფემერა“), ის ფაქტი, რომ ემპირიული სამყარო მისთვის ხშირად უდაბნოს (სიცარიელეს), ქაოსს, ანუ, როგორც თვითონ უწოდებდა, „ღრიანცელს“

(„ვიყო ამ ღრიანცელში მარად ხელადმართული“ – „ეფემერა“) წარმოადგენდა, ეს არც უცხოა ვინმესთვის და არც ახალია. ამიტომაც ამ საკითხზე აღარ შევჩერდები. მხოლოდ რამდენიმე სტრიქონს შევახსენებ მკითხველს მისი შემოქმედებიდან:

სიყმაწვილეში მე ვჭკნებოდი, როგორც ფოთოლი,
ობოლი ვიყავ მე მაშინაც სულით ობოლი.

დღესაც მარტო ვარ, სიყვარულის არ მესმის ნანა.
ჩემთვის მარტოდენ უდაბნოა მთელი ქვეყანა.

ო, სად ხარ, სადა უჩვეულო რაიმე ძალო,
სიცარიელის შავი ნისლი რომ გამაცალო.
(„უდაბნო“)

ან: საით მივყავარ ჩემს მოწყენილ გზას,
სად ვპოვებ შვებას მიუსაფარი?
(„სად?“)

პოეტური ჰანგებით „დასნებოვნებული“ მგოსნის ეგზისტენცი-ალური სულისკვეთებისთვის ხშირად მეტად უინტერესო, უშინა-არსო იყო მიწიერი ყოფის კონცეფციური არსი (ამაზე მეტყველებს სიყმაწვილიდანვე მისი სუიციდისკენ მიდრეკილება) და ისიც შთა-გონებით, ილუზიური წარმოსახვით ქმნიდა მხოლოდ მისეულ, მის-თვის სასურველ იდეალურ სამყაროს: „ერთი შეხედვითაც შეატყობ-დით სხვა კაცი იყო. როდესაც გესაუბრებოდათ, თითქოს სხვაგან იმყოფებოდა და ეს „სხვაგან“ იყო მისი სავანე“ (ჯავახაძე, 1991, გვ. 283). ამიტომაც ხშირად ეფემერული, ამავედროულად, ვიზიონერული ხედვით იყო გამსჭვალული მთელი მისი შინაგანი მსოფლგანცდის არეალი. ამბობდა კიდევ:

მოხდება ხოლმე, ცა მიზიდავს
განუსაზღვრელი,
ვარსკვლავთა შორის, სხივთა ტბაში
არა მყავს ტოლი.

ვბრძანებ: ტყის შქერში გაჩუმდება
ნიავი ნელი.
ვიტყვი და თრთოლვად გადიქცევა
ვერხვის ფოთოლი.
(„შემოქმედება“)

მიღმიურისკენ, ტრანსცენდენტურისკენ ლტოლვა წარმართავდა გალაკტიონის გრძნობათა ბუნების ჰარმონიულობას („ვიყო ამ დრინცელში მარად ხელადმართული, / ლანდი არაქვეყნიურ დარდით გადამწვარისა“ – „ეფემერა“).

დაკვირვებული მკითხველი ადვილად შეამჩნევს, რომ მგოსნის დაუოკებელი სწრაფვა მიკროკოსმიურ საზღვრებს მიღმა ხშირად ლურჯა ცხენებით ხორციელდება. სწორედ ეს ფაქტი მაფიქრებინებს, რომ გალაკტიონის შემოქმედებაში, მხატვრული სახე – ლურჯა ცხენები – პოეტისათვის ღვთაებრივი ნიჭით მადლფენილ საკუთარ პოეზიას, პოეტურ ზეშთაგონებას, პოეტური აღმაფრენის გამოვლინებას აღნიშნავს. ლექსი შთაგონების, „ქროლვის“ გარეშე ვერ შეიქმნება, ამიტომაც გალაკტიონთან, ყველაგან, სადაც კი ნახსენებია ლურჯა ცხენები, იქვეა „ქროლვაც“. ამგვარი მოსაზრების მართებულობაში ყველა იმ ლექსის მოხმობა და მათი აზრობრივი შინაარსის განხილვა-გაანალიზება დაგვეხმარება.

ლექსში „ეფემერა“ შთაგონებამოგვრილი მგოსნის პათოსი პოეტური დიდებისა და გამარჯვების ემოციური მუხტით არის აღბეჭდილი:

ცხენთა შეჯიბრებაზე ჩემი ლურჯა ცხენები
ჰქროდნენ ეფემერული და ფერადი ქარებით...

ვფიქრობ, მოცემულ სტრიქონებში „ცხენთა შეჯიბრება“ პოეტური შედევრის შექმნის ალტკინებულ პროცესსა და მხატვრულ პაექრობაში ჩაბმას გულისხმობს, რომელშიც საკუთარი პოეზიის, ანუ ლურჯა ცხენების წყალობით, მისი პოეზიისთვის დამახასიათებელი ზეშთაგონების რიტმულობით, ტემპერამენტით, გრძნობათა დინამიკურობით, სტილური ორიგინალობითა თუ ემოციური მუხტის ჰარმონიულობით მხოლოდ ის ხდება გამარჯვებული:

იყვნენ საუკუნენი, მაგრამ მე ვიხსენები
ვწუხვარ: ერთადერთი ვარ და ზეცაზე სწერია
ჩემი გზა და ახალი ლალის კართაგენები.

ლექსთა შეჯიბრებაზე – მხოლოდ ინტეგრალები,
ცხენტა შეჯიბრებაზე – ისევ ლურჯა ცხენები.

პოეტის ეგზალტაცია აშკარაა. ის უზომოდ კმაყოფილია და, ამავდროულად, „ძლიერ წუხს“ („ვწუხვარ: ერთადერთი ვარ...“), რომ საუკუნეების განმავლობაში მისი მსგავსი პოეტური დიდების მწვერვალი ჯერ არც ერთ მგოსანს არ დაუპყრია, რომ მისი შესაძლებლობა უსასრულოა და განუსაზღვრელი („ლექსთა შეჯიბრებაზე მხოლოდ ინტეგრალები“), მხოლოდ ისაა ერთადერთი. ამგვარი პათეტიკური, გნებავთ, ამბიციური ტონი გალაკტიონის მხრიდან უცხო არ არის. ასეთი პიროვნული პათოსითაა გამსჭვალული მთელი მისი შემოქმედება. ეს არცაა გასაკვირი იმის გათვალისწინებით, რომ საკუთარ თავს პოეტების (პოეზიის) მეფეს ჯერ კიდევ მანამდე უწოდებდა, ვიდრე რეალურად შეამკობდნენ ამ რეგალიით. გავიხსენოთ „მთაწმინდის მთვარე“, რომელშიც საკმაოდ ხმამაღალ განაცხადს აკეთებს: „მე მეფე ვარ, და მგოსანი...“ მეტიც, შთაგონების სანეტარო ბურუსში გახვეული, მიწიერ ღმერთადაც კი მიიჩნევს თავს:

მზე ჩემთვის ბრწყინავს და მეფე ვარ
ყოვლისმომქმედი...
ჩემს ხელში არის მაშინ ჩემი
მძვინვარე ბედი,
ქვეყნად ყოველი არსის სული
მემორჩილება...
ო, უძლეველო დიდო წამო
შემოქმედების,
ახლა ყველაფერს... ყველაფერს ვქმნი
ახალი ღმერთი! („შემოქმედება“)

ლექსში „ეფემერა“ ვკითხულობთ:

ბედი – ქროლვის გარეშე – ჩემთვის არაფერია,
ჩემთვის ყველაფერია ისევ ლურჯა ცხენები.
ჰე, ქაოსში დაკარგულს ქარი დამედევნება

მახილით: გალაკტიონ! და ძნელია მიგნება.
სულს სწყურია საზღვარი, როგორც უსაზღვროებას...
წინ! იმ უსაზღვროებაში მწუხარებას აიტან
ჩემებრ დიდ საიდუმლოს მე იქ მივესალმები.

მოცემული ფრაგმენტის უტრირებას თუ შევეცდებით, ცხადი და ნათელი გახდება, რომ საუბარი მუზის წვევას, შთაგონებით აღმაფრენას, ლექსის შექმნის პროცესს ეხება.

„ბედი – ქოლვის გარეშე – ჩემთვის არაფერია“, – მიგვანიშნებს, რომ ცხოვრება გალაკტიონისთვის აზრსმოკლებულია ქოლვის, ე.ი. შთაგონების გარეშე, რა დროსაც ხორცს ისხამს მისი პოეტური შედეგები, ანუ ლურჯა ცხენები („ჩემთვის ყველაფერია ისევ ლურჯა ცხენები“). რაც შეეხება „ქაოსში დაკარგული“ მგოსნის ვერმიგნებას, აქაც მკაფიოდ საცნაურდება ქაოსურად მოვარდნილი პოეტური აღმაფრენის, შთაგონების ნისლით შებურვილი მიწიერი შემოქმედის წვა, ის ენერგეტიკული იმპულსი, რითაც აბსურდულ ქაოსს (ლექსის შექმნის პროცესს ვგულისხმობ) წესრიგის, მხატვრული ქმნილების ფორმა და სახე ეძლევა, რითაც მუზის დამორჩილება ხდება. ამიტომაც მოუწოდებს იგი საკუთარ პოეტურ ხმას, ანუ „ლურჯა ცხენებს“ ცხენთა შეჯიბრებისკენ – პირველობა-გამარჯვებისაკენ.

ცხენთა შეჯიბრებაზე! ცხენთა შეჯიბრებაზე!
ცხენთა შეჯიბრებაზე გასწით, ლურჯა ცხენებო!

პოეტის აპოთეოზი ამ სტრიქონებში უმაღლეს მწვერვალს აღწევს, რადგანაც ის ზეშთაგონების კოსმიურ, ენერგეტიკულ ძალას ფლობს და ყველაფერზე მაღლდება.

ანალოგიური დატვირთვა აქვს ლურჯა ცხენებს ლექსში „დრო“, რომელშიც ლირიკული გმირის მიერ პოეტური პარნასის დაპყრობა მხოლოდ შთაგონებას ემყარება:

მსუბუქი ტალღები და ლურჯა ცხენები!
შენ მხოლოდ მარადი სიმაღლე გიშველის,
როს შუქად მშობლიურ ცას შეეშენები.

როგორც ვხედავთ, ერთადერთი ფაქტორი განსაზღვრავს გალაკტიონის დიდებასა და უკვდავებას – ლექსი, რომელიც, ცხადია, შთა-

გონების გარეშე ვერ შეიქმნება. ამიტომაც ლურჯა ცხენების – შინაარსი გალაკტიონის შემოქმედებაში მის ლექსებსა და შთაგონების ექსპრესიას აღნიშნავს, პოეტური აღმაფრენის სტიქიურ ქაოსს, ისეთსავე მგრგვინავსა და წყვილად მქროლავს, როგორც ველური, გაუხედნავი და დაუმორჩილებელი ურა ულაყებია.

გალაკტიონის პოეზიაზე, შთაგონებაზე მიგვანიშნებს აგრეთვე ლურჯა ცხენები ლექსებში: „**ნუგეში**“, რომელშიც მგოსანი ამბობს: „შევიდე უცხო სიმსუბუქეში, / გამომყვეს ლურჯა ცხენების მტვერი“; „მიმაფრენდა ნაპირებზე ლურჯა ცხენი“ („**ვინ არის ეს ქალი?**“); „ლურჯა რაში/მიქრის საშიშ-ჩქარი/და ბილიკთა ლურჯ-ქვიშაში/მიაქვს მძაფრი ქარი!/მიქრის დაღალ-გადაყრილი/დოვინ-დოვენ-დოვლი:/თოვ-ლი, ფიფქი და აპრილი,/ვარდისფერი თოვლი“ („**მარიამ ანტუ-ანეტა**“); „მოდის სიკვდილი... ჰე, ლურჯა რაშო,/მედგრად, კივილით მოედე ტყეებს.../უსწორო იყოს შენი ავდარი!/შენთვის სამოთხედ გადაიშლება/ღამე უვნებო და ურიჟრაჟო,/ეს მე ვარ, მე ვარ, ეს მე ვარ ქარი...“ („**როგორ ებრძოდნენ ზარებს ზარები**“).

თუ ლურჯა ცხენების სახისმეტყველებას ერთდროულად მივყავართ გალაკტიონის პოეზიასა და პოეტურ აღმაფრენასთან, მაშინ ლოგიკურია ცხენების ფერიც – ლურჯი. განმარტებით ლექსიკონებში ლურჯა არის ისეთი ცხენი, რომელსაც ლურჯი ფერი გადაჰკრავს. ვინაიდან ზეშთაგონება ყოველთვის ღვთაებრივ ძალასთან წილნაყარობა და რომანტიკულობის უსამანო გამოვლინებაა, ამიტომაც ასოცირდება იგი ლურჯ ფერთან, რამეთუ ლურჯი, ლაჟვარდი, ცისფერი – პირველქმნილი, სამყაროს პირველსაწყისის ფერებია. ამიტომაც არის ისინი გაბატონებული პოეზიაში, განსაკუთრებით კი რომანტიკოსებსა და სიმბოლისტებთან (მაგ. ნოვალისის „ცისფერი ყვავილი“, ბარათაშვილის „ცისა ფერს“ და „ცისფერყანწელები“).

მკვლევარ კონსტანტინე ბრეგამის აზრით: „გალაკტიონისა და ნოვალისის პოეტურ ტექსტებში მნიშვნელოვანია ლურჯი ფერის სიმბოლიკის ტიპოლოგია, სადაც ლურჯი ფერის პოეტურ-სახისმეტყველებით რეცეფციაში, კვლავ ვლინდება გალაკტიონისა და ნოვალისის, შესაბამისად, ქართული სიმბოლიზმისა და გერმანული რომანტიზმის ესთეტიკურ-კონცეპტუალური თანამოაზრობა“ (2009, <http://www.spekali.tsu.ge/index.php/ge/article/viewArticle/4/38>).

ნოვალისის შემდეგ გალაკტიონის შემოქმედების ცენტრალური სიმბოლო – ცისფერი ყვავილი (ლურჯი ყვავილი) იქცა რომანტიკოსთა ერთ-ერთ უმთავრეს პოეტურ ხატად, სიმბოლიზმმა კი სწორედ რომანტიზმისგან იმემკვიდრა თავისი უმთავრესი კონცეფცია – სამყაროს ტრანსცენდირება, ზეგრძნობადი სინამდვილის შემეცნება, საკუთარ „მე“-სგან გამოყოფა, თავისი თავის გარეთ გასვლა. რომანტიზმისა და სიმბოლიზმის დემურგიული ხასიათიდან გამომდინარე, გასაკვირი არ არის, რომ საღმრთო ფერი, ტრანსცენდენტური სივრცის სიმბოლო – ლურჯი/ცისფერი – ქცეულიყო როგორც, ზოგადად, რომანტიკოსთა, ისე ცისფერყანწელთა თუ გალაკტიონის პოეტური მეტყველების ერთ-ერთ უმთავრეს ქვაკუთხედად და ინსპირაციის წყაროდ. გალაკტიონთან ლურჯა ცხენებით „გასეირნებაში“, ლურჯი ფერი საღმრთო, ტრანსცენდენტურ ძალას განსახიერებს, რადგან ლექსის შექმნის პროცესი სხვა არაფერია, თუ არა ღვთაებრივ არსთან ზიარება.

გალაკტიონი ამ მისთვის სათაყვანო ფერებს (ლურჯი, ცისფერი) იდეალური სამყაროს სიმბოლოდ სახავდა. მისი შემოქმედების მრავალფეროვან თემატიკაში, რომელიც აღსავსეა განუმეორებელი პოეტური ინტონაციებით, რიტმის უმახვილესი გრძნობით, მუსიკალური ფერადოვნებითა და ორიგინალური ფერთამეტყველებით, განსაკუთრებულად არის აქცენტირებული ლურჯი ფერი. წინამდებარე სტატია ვერ დაიტევდა ყველა იმ ლექსის დასახელებას, რომელთა მხატვრულ გამომსახველობაშიც სტიქიურადაა შეჭრილი ლურჯი და ცისფერი. მხოლოდ რამდენიმე ნიმუშის მოხმობით შემოვიფარგლები და აქვე ვიტყვი, რომ, თუ ნოვალისთან ცისფერი ფერი ერთმნიშვნელოვანია და მხოლოდ ტრანსცენდენტურ ძალას განსახიერებს, გალაკტიონთან ის სხვადასხვა ნიშნითა და ასპექტითაც გვხვდება:

„ცა ლურჯი, ასე უსაზღვროდ ლურჯი...
(„ციხის ნანგრევებთან“)

„ლურჯ ზღაპრით ხავსი ფარავს დაწეწილ წისქვლს...“
(„ძველი წისქვილი“)

„იქ ლურჯ კუნძულებს დაენახვება
ხან სიზმარივით, ხან ნაფოტივით...“ .
(„ძველი მოტივით“)

„ველად ყრია ლურჯი კომში
და ცისფერი ატამი...“ .
(„ომნიბუსით“)

„ტბას დაეცა ლურჯი ნისლი, მსუბუქი და გამჭვირვალე...“ .
(„განთიადზე“)

„განთიადს სძინავს ლურჯ სარეცელზე...“ .
(„ახალ ცისკართან“)

„ლურჯ მთების ზოლი ლურჯ ცის სივრცეში
შორს, უსაზღვროდ შორს მიიკლაკნება,
ლურჯ ოკეანის ლურჯი ტალღები
ლურჯ ტყიან ნაპირს აქცევს, აკვდება...“
(„გემზე“)

ასევე მრავლად არის გამოყენებული ხატოვანი გამოთქმები: „ლურჯი იორი“; „ლურჯი ბურუსი“; „ლურჯი ნიავეარი“; „ლურჯი იალქნები“; „ლურჯი ანგელოზები“; „ლურჯი დღე“ და ა. შ. უამრავი ასეთი მხატვრული სახის დასახელება შეიძლება. გალაკტიონს – სიტყვათქმნადობის ნამდვილ ჯადოქარს – ეს არ გაუჭირდებოდა. ასე რომ, შეიძლება ითქვას, გალაკტიონის შემოქმედების რომანტიკულ მგრძნობელობას ხშირად ლურჯი ფონი განსაზღვრავს.

როგორც ითქვა, გალაკტიონის ეგზისტენციალური მსოფლგანცდა, მთელი მისი პიროვნული თუ პოეტური „მე“ სხვა, მხოლოდ მისეული სამყაროს გამუდმებული ძიებით იყო აღბეჭდილი. რეალისტური ყოფის ამაოების ნისლს იგი ლურჯად შეფერილი ირაციონალური მიღმიურობისაკენ სწრაფვით ფანტავდა. მის შემოქმედებაში ხშირია ასეთი მისტიკური გარდასახვები. აქვე უნდა შევნიშნო, რომ გალაკტიონის პოეზიისათვის დამახასიათებელი არაა გრძნობათა ერთფეროვნება. თუ ზემოთ მოხმობილ ლექსებში აშკარაა პოეტის

მგზნებარე, ოპტიმისტური პათოსი და კონკრეტული მიზნისკენ სწრაფვაც შეინიშნება, იმ მხატვრულ ნიმუშებში, რომელთა შესახებაც ქვემოთ გვექნება მსჯელობა, სკეპსისა და იმედგაცრუებას ამოიკითხავს მკითხველი. გრძნობათა ასეთი გაორება მუდმივად შეინიშნება გალაკტიონის შემოქმედებაში. ეს, ალბათ, არცაა გასაკვირი, რადგანაც, ზოგადად, ლექსი პოეტის განწყობას, მის კონკრეტულ სიტუაციურ განცდას ამჟღავნებს. მგოსნის გრძნობისა და განცდის იმპულსურობა, საკუთარ ვნებათა ტყვეობაში მოქცეული აზროვნების საზრისი ვერ იქნება ერთგვაროვანი და საგანგებოდ დამუშავებულ, რაფინირებულ ჩარჩოებში ვერ მოთავსდება.

ლექსში „მგლოვიარე სერაფიმები“ ნაჩვენებია სულთა სამყოფლიდან „მიწაზე დაბრუნებული“ ლირიკული გმირის განცდები. ის ამქვეყნიურ, ემპირიულ ყოფას „სამშობლოს“ უწოდებს:

ერთხელ ზმანებით მე ამოველ ბნელ სამარიდან.
მე მოვდიოდი სამშობლოსკენ გზებით ირიბით,
ჰაერში კვნესდა დაწყვეტილი წვიმის სიმები
და სასაფლავს ძეგლებიდან მწუხარე რიგით
მე მომყვებოდნენ და სტიროდნენ სერაფიმები.

ტრაგიკული სიმძაფრით ასახული სკეპსისი და ნიჰილიზმი აშკარაა. პოეტმა ვერც მიღმიურ და ვერც მატერიალურ სამყაროში ვერ ჰპოვა სულის სიმშვიდე. ამის მიზეზად, ვფიქრობ, ის სულიერი კრიზისი იქცა, ღვთაებრივ წიაღთან დაშორებამ რომ გამოიწვია, თუმც მგოსანი აქვე შენიშნავს, რომ მისთვის ამქვეყნიური ყოფის ერთადერთ სიამეს, სიცოცხლის ერთადერთ საზრისს მხოლოდ შემოქმედებითი პროცესი, შთაგონებით მოგვრილი ეგზალტაცია წარმოადგენს. ისევე, როგორც სხვა პოეტურ ნიმუშებში, ვფიქრობ, „მგლოვიარე სერაფიმებშიც“ ლურჯა ცხენები ერთნაირად გულისხმობს გალაკტიონის ლექსებსაც და შთაგონებასაც:

ყოველი წვეთი სავსე იყო უმძაფრეს შხამით;
ლურჯა ცხენებით თუ გაფრენდა გრძნობათ სინაზე.
იყავ საოცრად მოხიბლული ასეთი ღამით
და უაილდის ყვავილივით დაეცი გზაზე.

გალაკტიონის ოკაზიონალიზმებითა და სიტყვათქმნადობით სავსე პოეზიისათვის დამახასიათებელი მხატვრული სახე – ლურჯა ცხენები – პოეტურ ლიცენციად ქცეული, მეტყველების ფერადოვნებით გამორჩეული ეს სინტაქსური წყვილი ნიშანდობლივია არა მარტო თავისი ტევადი შინაარსით, არამედ გასაოცარი მუსიკალური ჟღერადობითა და რიტმული ინტონაციით.

ერთი რამ აშკარად შეინიშნება გალაკტიონის შემოქმედებაში: როგორც უკვე აღვნიშნე, მისთვის ლექსის შექმნის პროცესი საღმრთო მისტერიაა, ეს კი ერთმნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული პოეტის განწყობილებაზე – რაც მეტია რწმენა, მით მეტია სწრაფვა ღვთაებრივისაკენ, რათა შედგეს სრულყოფილი მისტიკური ექსტაზი („სულს სწყურია საზღვარი, როგორც უსაზღვროება“), მაგრამ როგორც კი პოეტის რწმენას ბზარი უჩნდება, მის სამშვინველში, ეგზალტირებული პათოსის ნაცვლად, სკეპტიკური ურვა სახლდება. ამ დროს აშკარად ვხედავთ უნუგეშო ყოფაში ჩავარდნილ გალაკტიონს, რომლის დემონური იმპულსებიც რელიგიურმა სკეპტიციზმმა შეაფერხა, საღვთო სამყოფლისკენ მიმსწრაფავი მისი იდუმალი გზის სავალი ნაწილი კი გამრუდდა, რამაც პოეტის აზროვნებისა და გამოსახვის დინამიკა შეაფერხა და შემოქმედებითი პულსი შეანელა. სწორედ ამის მაგალითია ლექსი „დილიჟანსი“, რომელშიც ბნელი ღამე, ჩემი აზრით, სწორედ უღმერთობით გამოწვეულ სულიერ კრიზისთან ასოცირდება:

წინეთ მივქროდი ლურჯა ცხენებით,
ვარ დილიჟანსის ამჟამად მგზავრი,
ველარ შევძახებ ცხენებს: „წინ გასწით!“
მეეტლეს ვეტყვი: „წყნარად იარე“.

მივაპობ ტალღას, ო, დილიჟანსო,
გარეშემო კი ღამეა ბნელი,
ჩემო მეეტლევ, ნუ გეჩქარება,
შენ კარგად იცი, არვინ მოგველის.

„დილიჟანსი“ 1948 წლით თარიღდება. ამ დროს პოეტი უკვე 56 წლის წლის არის. ასაკმა, ბუნებრივია, მკვეთრად დაამუხრუჭა მისი შემოქმედებითი მუხტი. ამ ლექსში სავსებით გამქრალა გალაკტიონის

ჭაბუკური აღტკინებაცა და სხვა მგოსნებთან შეპაექრების („ვწუხვარ, ერთადერთი ვარ...“) განუზომელი პათოსიც. მეტიც, აქ სამყაროს ტრანსცენდენტურ მოდელს ბზარი გასჩენია და ძალაგამოცლილი და უილაჯო შემოქმედის ზეგრძნობადი განცდა სინანულს ჩაუნაცვლებია („წინეთ მივქროდი ლურჯა ცხენებით, ვარ დილიჯანსის ამჟამად მგზავრი“). ამასთან, გასათვალისწინებელია ეპოქის კონიუნქტურაც. „დილიჯანსი“ იმ ლექსთა ციკლს მიეკუთვნება, რომელშიც რწმენა-შერყეული გალაკტიონის პესიმიზმია ნაჩვენები, სადაც გამქრალია სადმართო მისტერიის მისეული იდუმალთმეტყველება. ამიტომაც ჯდება არა სწრაფად მქროლავ ცხენზე /ცხენებზე/, არამედ დილიჯანსში, რომელიც ნელა, დუნედ მოძრაობს და მირახრახებს.

საღვთო ყოფიერების დაკარგვით გამოწვეული დაეჭვება და პესიმიზმია აგრეთვე გადმოცემული გალაკტიონის სიმბოლისტურ ლექსში – „ლურჯა ცხენები“, რომელზე მსჯელობითაც დავიწყე წინამდებარე ნარკვევი და რომელშიც პოეტი დეტალურად აღწერს იმ სულისშემძვრელ მელანქოლიურ განწყობას, რომელიც მან „სამუდამო მხარეში“, ანუ საიქიოში წარმოსახვითი მოგზაურობის ჟამს განიცადა. ლექსი მთლიანად ეფემერული ხასიათისაა და მასში გალაკტიონის ვიზიონერული ხედვის, პოეტური წარმოსახვის შთაბეჭდილებები აირეკლება.

„ლურჯა ცხენების“ პირველ ორ სტრიქონში თითქოს გამჟღავნებულია გალაკტიონის წარმოდგენა თუ ლტოლვა „სამუდამო მხარის“ იდუმალებით მოცული მშვენიერებისაკენ: „როგორც ნისლის ნამქერი, ჩამავალ მზით ნაფერი, / ელვარებდა ნაპირი სამუდამო მხარეში!“, თუმცა მომდევნო ტაეპებში მთლიანად ქარწყლდება ეს მცდარი წარმოდგენა და პოეტური რეპორტაჟი ჯოჯოხეთის საშინელებათა ლაბირინთებიდან ხორციელდება:

შეშლილი სახეების ჩონჩიანი ტყეებით
უსულდგმულო დღეები რბიან, მიიჩქარიან!

ვერავინ განუგემებს საოცრების უბეში,
სძინავთ ბნელ ხვეულებში გამოუცნობ ქიმერებს!

მიუხედავად იმისა, რომ ლირიკულმა გმირმა სამოთხის ჩამავალი მზით ნაფერი სილამაზე იხილა („ელვარება ნაპირი“), რწმენის კრიზისით გამოწვეული სკეპსისი და ნიჰილიზმი აშკარა და თვალნათელია – სულთა საუფლოში, „სამუდამო მხარეში“ მან ვერ იხილა ის დაპირებული, ენით აღუწერელი ნეტარება („არ ჩანდა შენაპირი, ვერ ვნახე ვერაფერი“), რაც სასუფეველში მოხვედრის შემდეგ ელოდა. ამქვეყნიური ამოებით მოგვრილ კაემანს ვერც სულთა სამყოფელში გაიქარვებს პოეტი, ვერც იქ ჰპოვებს სულის სიმშვიდეს, ვინაიდან იქაც ისეთივე ცივი და მიუსაფარი მდუმარება დახვდა გამეფებული, ისეთივე სევდა-კაემანი და უსასოება, როგორსაც რეალურ, ემპირიულ სამყაროში ყოფნისას განიცდის:

სამუდამო მხარეში მხოლოდ სიმწუხარეა!
ცეცხლი არ კრთის თვალეზში, წევხარ ცივ სამარეში,
წევხარ ცივ სამარეში და არც გულს უხარია.

საიქიო ყოფის ამგვარი აღქმა, ერთი შეხედვით, მოულოდნელია სასულიერო სემინარიაგამოვლილი, ქრისტოლოგიაში განსწავლული პოეტისათვის, მაგრამ ერთი რამ აუცილებლად გასათვლისწინებელია: გალაკტიონი იმ ეპოქის შვილია, როცა საზოგადოება ერთი დილემის – ღმერთის არსებობა-არარსებობის წინაშე აღმოჩნდა. ამიტომაც გალაკტიონის სიმბოლისტურ პოეზიასთან მკვეთრდ არის შენივთებული ნიცმესეული დებულება: „ღმერთი მოკვდა!“ „ლურჯა ცხენებიც“ ამ ყაიდის ლექსთა ციკლს მიეკუთვნება. ლექსის კონცეფციური შინაარსი თუ არქიტექტონიკა რწმენის კრიზისით არის გამსჭვალული. სასოწარკვეთილი პოეტი ორივე განზომილებაში ეძიებს ღმერთს – არაქვეყნიურ, უცხო, შორეულ ლანდს (როგორც თვითონ უწოდებს ლექსში „ლანდი არაქვეყნიური“). ასევე რწმენის კრიზისით მოგვრილი ყოვლისმომცველი ნიჰილიზმი და დაექვება ათქმევინებს გალაკტიონს 1922 წელს დაწერილ ლექსში „სამშობლო შავი ლიუციფერის“ – „არასდროს ჩვენთან აქ არ ყოფილა ნაზარეველი“. ამიტომაც არის „ლურჯა ცხენებში“ მის მიერ აღქმული საიქიო ასე მკვეთრად გამოხატული მწუხარე პოეტური მგრძნობელობით, თუმც, როგორც უკვე ითქვა, ღვთაებრივ ჭეშმარიტებაში დაექვება გალაკტიონთან მუდმივი არ არის, ამგვარ სკეპსისს მის შემოქმედე-

ბაში ხშირად ენაცვლება რწმენისა და სასოების პათოსი. მაგალითად, იმავე „ლურჯა ცხენებში“ ერთადერთი იმედი, რომელსაც კი „შემლო-ლი სახეების ჩონჩხიანი ტყეებითა“ და უსულდგმულო დღეებით სავსე მწუხარე „სამუდამო მხარეში“ განიცდის პოეტი, ღმერთის ძიება, ღვთაებრივი ნათლის მოლოდინია („მხოლოდ შუქთა კამარა ვერა-ფერმა დაფარა“).

აღნიშნული საკითხის შესახებ ამირან გომართელი ასეთ მო-საზრებას გამოთქვამს: „ლურჯა ცხენები“ პოლემიკაა „მერანის“ ავ-ტორთან. მაგრამ არც გალაკტიონის სკეპსისია მყარი და მუდმივი. იგი ჟამიდან ჟამზე იტყვის: „თუ გინდა ჯვარს ეცვი, საშველი არ არის, არ არის, არ არის!“ (ამ დროს მისი განცდა უფრო ტრაგიკულია, ვი-ნემ ბარათაშვილისა), მაგრამ დროდადრო ღვთაებრივი სამყაროს არ-სებობის რწმენაც კიაფობს მასში“ (2005, გვ.19).

„ლურჯა ცხენებში“ არის ასეთი ფრაზა: „მშრალ რიცხვების ამარა უდაბნოში ღელდება!“, რაც უმაღლეს ბადებს კითხვას: რას უნდა ნიშ-ნავდეს ეს მშრალი რიცხვები? ლოგიკურად, ადამიანისგან სიკვდი-ლის შემდეგ ერთადერთი რამ რჩება – საფლავის ქვაზე მიწერილი მცირე ინფორმაცია – დაბადებისა და გარდაცვალების თარიღები. ამიტომ, უნდა ვივარაუდოთ, რომ გალაკტიონი სწორედ ამ მშრალი, არცთუ ისე ბევრისმთქმელი ციფრების შესახებ საუბრობს.

როგორც ვხედავთ, გალაკტიონისთვის არც მეორე, მიღმიური, „სამუდამო მხარე“ თუ სამყოფელი აღმოჩნდა მიმზიდველი. მისთვის მიწიერი ყოფაცა და ვიზიონერული წარმოსახვაც, ქვესკნელიცა და ზესკნელიც ერთნაირად წარმოადგენს ფატალურ, ბედისწერით შე-მოსაზღვრულ არეალს. ორივე ერთნაირად დაგმობილი, შენაჩვენები და მიუღებელია („ზევით თუ სამარეში, წყევლით შენაჩვენები“).

ამდენად, როგორც ზემოთ მოხმობილი პოეტური ნიმუშების ანალიზმა ცხადყო, პოეტური ხატი – ლურჯა ცხენები – ერთდროუ-ლად აღნიშნავს, როგორც საკუთრივ გალაკტიონის პოეზიას, ისე შთა-გონების ექსპრესიას, რამეთუ პოეტური აღმაფრენის სტიქიურ ქაოსს საბოლოოდ ლექსის დასრულებული სახე ეძლევა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გომართელი, ა. (2005). ლიტერატურული წერილები და ესეები, თბილისი: „უნივერსალი“.
- ბრეგაძე, კ. (2009). გალაკტიონის სიმბოლისტური და ნოვალისის რომანტიკული პოეზიის ტიპოლოგიისთვის. „სპეკალი“, N4. [Towards the typology of Galaktion's symbolist and Novalis' romantic poetry; "Spekal", 4]. <http://www.spekali.tsu.ge/index.php/ge/article/viewArticle/4/38>.
- კენჭოშვილი, ი. (1999). გალაკტიონ ტაბიძის პოეტიკა, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტი, თბილისი: „მეცნიერება“.
- კვესელავა, მ. (1977). პოეტური ინტეგრატები. გალაკტიონ ტაბიძე და თანამედროვე პოეზია, თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“.
- სიგუა, ს. (2014). მოდერნიზმი, თბილისი: „მწერლის გაზეთი“.
- სირაძე, რ. (2008). გალაკტიონის „ლურჯა ცხენები“ და ვ. კანდინსკის „ლურჯი მხედარი“, გალაკტიონილოგია IV, თბილისი: თსუ გამომცემლობა.
- ჯავახაძე, ვ. (1991). „უცნობი“, თბილისი: „ნაკადული“.

References:

- Bregadze, K'. (2009). Galak't'ionis simbolist'uri da novalisis romant'ik'uli p'oeziis t'ip'ologiiistvis; „Spekali“, 4. <http://www.spekali.tsu.ge/index.php/ge/article/viewArticle/4/38>).
- Gomarteli A. (2005). Lit'eraturuli ts'erilebi da eseebi. [Literary letters and essays]. Tbilisi: „Universal“.
- Javakhadze, V. (1991) „Utsnobi“. [“Unknown”]. Tbilisi: „Nakaduli“.
- K'ench'oshvili, I. (1999). Galak't'ion T'abizis p'oetika]. [Galaktion Tabidze's poetics]. Tbilisi: „Metsniereba“.
- K'veselava, M. (1977). P'oet'uri int'egralebi. Galak't'ion T'abidze da tanamedrove p'oezia. [Poetic integrals. Galaktion Tabidze and modern poetry]. Tbilisi, “Sabchota Sakartvelo”.
- Sigua, S. (2014). Modernizmi. [Modernism]. Tbilisi: „Mts'erlis gazeti“.
- Siradze, R. (2008). Galak't'ionis „lurja tskhenebi“ da v. k'andinsk'is „lurji mkhedari“, galaktionilogia, IV. [Galaktion's “The Blue Horses” and V. Kandinsky's “The Blue Horseman”, Galactionology IV]. Tbilisi.